

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петко Христов

от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

за провеждане на конкурс за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

по професионално направление 2.2. История и археология

за дисертационен труд на тема: „Хранене и диететика във византийско-балканския свят X-XV век” с автор Йоанна Илиева Бенчева

Дисертационният труд на Йоанна Бенчева ни предлага едно историко-културологично изследване на една малко позната в родната историография страна на всекидневния живот в Югоизточна Европа през Средновековието – състав и начин на хранене във Византия и съседните ѝ балкански държави. Проучването, базирано върху отличното познаване на изворите от епохата, е с класическите методи на историка, посредством систематизация и сравнителен анализ на целия достъпен корпус от византийски и чужди (български, сръбски, руски, османски и западноевропейски) източници. Между изворите, използвани за очертаване на хранителните навици на населението на Балканите през X-XV век, разнообразни по своя характер и произход, има и такива, които авторката за първи път въвежда в научно обръщение като информационен източник за храненето и диетиката в Югоизточна Европа през късното Средновековие. Това, заедно с критичния анализ на обширната литература по темата за храненето в Югоизточна Европа, е един от приносите на дисертацията и безспорно представят Йоанна Бенчева като завършен и перспективен млад изследовател на историята и културата на Балканите.

Дисертационното изследване има ясно формулирани цели и задачи, включващи подробно очертаване на основните принципи на византийската диетика, с оглед на здравословния начин на живот според средновековните медицински познания. Важна част от изследването е и историко-етнологичния по своята същност анализ на принципите, особеностите на състава и спецификата на храненето при разнообразните социални групи и етнически общности във Византийската империя, както и на съседните ѝ народи в епохата на Средновековието (българи, сърби и др.). За постигането на поставените изследователски задачи, Йоанна Бенчева избира структура на дисертацията от увод, три глави и заключение, която е добре балансирана и следва логиката на историко-културологичното изследване.

В уводната част се прави подробен критичен преглед на обширната чужда и малобройната родна литература по въпроса за диетиката и храненето във византийско-балканското Средновековие и се анализират данните в калейдоскопа от достъпни до съвременността разнообразни извори, с които авторката борави. Тук прави впечатление отличното познаване на корпусите от документи с различен произход, някои от които Йоанна Бенчева включва за първи път в анализа по темата. Прави впечатление, обаче, също и пълната липса на препратки към храненето в традиционната култура на балканските народи, където значителна част от храните и принципите на приготвяне се запазват и в следващите векове. Затова пък привлечените за целите на изследването и анализирани писмени извори от епохата впечатляват със своето многообразие – документи от официален и частен характер, наративни източници (хроника, писма, стратегикони, жития на светци, манастирски типизи, итинерари, медицински трактати, аграрната енциклопедията Геопоника в 20 книги, съногдания и любовни романи).

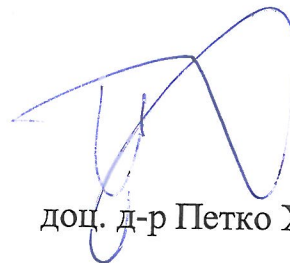
В първата глава „*Особености на византийската диетика*“ авторката анализира както античното наследство в принципите и състава на храните през византийското Средновековие и налаганите от православно християнство във Византия норми, така и чуждите влияния върху византийската кухня. Сравнението с принципите, описани в старобългарската медицинска практика (в изследванията на д-р Минчо Георгиев и други автори), показва общите принципи на диетиката и храненето в цялото средновековно балканско културно пространство. Втората глава е посветена на подробен преглед на храните и напитките, употребявани във средновековната византийска кухня и начините на обработката им.

От гледната точка на етнологията, за мен най-интересна и приносна е третата глава „*Храната на различните социални групи*“. В нея са анализирани писмените сведения за храненето както на различните социални прослойки на византийското общество, така и на разнообразните етнически и религиозни общности, различни от православната християнска – на евреи, католици и номади. В сравнителен план са разгледани и особеностите на храненето при различни съседни на империята народи – българи, сърби и османци. Избраната стратегия за анализ само на писмените извори, свързани със законите в държавата и каноните на Православната църква, обаче, са изключили от погледа на дисертантката редица особености на народните обредни практики, като колективните жертвоприношения и съвместни трапези на общоселските и манастирски празници, известни по-късно като курбани, и символната употреба в календарните празници на някои храни като баклата, например, смятана и в Античността за „живо“ растение. Тази липса би трябвало да бъде запълнена от авторката при бъдещи изследвания по темата.

Дисертационният труд на Йоанна Бенчева очертава различни гледни точки и представя резултатите от интересно историко-културологично изследване, които вече циркулират в научната общност под формата на четири научни публикации. Списъкът на формулираните в автореферата приноси ги отразяват коректно.

Като имам предвид посочените приносни моменти в изследването и качествата на дисертационния труд, убедено препоръчвам на почитаемото Научно жури да гласува положително за присъждането на научната и образователна степен „Доктор” на Йоанна Илиева Бенчева за дисертационния труд *„Хранене и диететика във византийско – балканския свят X–XV век”* и гласувам положително за това.

09.07.2018

доц. д-р Петко Христов